

(Nie)oficjalna toponimia Sankt Petersburga

Róża Kochanowska
Uniwersytet Warszawski

Abstract

Urban toponymy, both official and unofficial, is an extremely interesting field, worthy of a more detailed study. Particularly interesting is the word-building inventiveness of the inhabitants of St. Petersburg, a city with a complex history and one of the most important Russian cultural centers. The official toponymy of St. Petersburg is younger than the city itself, as only after 30 years of its existence the administration began to approve the street names already existing among the population. The unofficial toponymy is an ever-growing collection of names, to which every successive generation has added their part and which testifies to the well-deserved St. Petersburg's name as the Russian capital of culture. The methods of constructing unofficial toponyms can be divided into three groups. First: toponyms are based on the external appearance of the object; its shape, color, main feature and even location on the city map. The second group comprises metaphorical toponyms, which are created using metonymy, synecdoche and far-reaching associations with people living in the particular building or historical events. The last group consists of toponyms created by derivation and transformation of the official names, shortening of the name and/or suffixation. The article is accompanied by an annex containing a list of official and unofficial names (in Polish and Russian) in the form of a table, containing also the explanation of the origin of the given unofficial toponym.

Keywords: toponymy, St. Petersburg, urban nomenclature, unofficial names, urban folklore

Abstrakt

Miejska toponimia zarówno oficjalna, jak i nieoficjalna jest niezwykle interesującym działem onomastyki i wartym dokładniejszego zbadania. Szczególnie interesująca jest inwencja słowotwórcza mieszkańców Petersburga, miasta ze złożoną historią i będącego jednym z najważniejszych kulturowych centrów Rosji. Oficjalna toponimia Petersburga jest młodsza niż samo miasto; dopiero po 30 latach jego istnienia administracja zaczęła zatwierdzać nazwy ulic, które funkcjonowały wśród zamieszkującej miasto ludności. Natomiast toponimia nieoficjalna jest wciąż rosnącym zbiorem nazw, do rozwoju którego przyczyniają się kolejne pokolenia, i która jest jednym z dowodów na zasłużone miano Petersburga jako stolicy rosyjskiej kultury. Sposoby tworzenia nieoficjalnych toponimów można podzielić na trzy grupy. Pierwsza z nich to toponimy bazujące na wyglądzie zewnętrznym obiektu; jego kształcie, barwie, głównej cesze, a nawet położeniu na mapie miasta. Druga to toponimy metaforyczne, które są tworzone za pomocą metonimii, synekdochy i daleko idących skojarzeń związanych np. z ludźmi zamieszkującymi dany budynek lub wydarzeniami historycznymi. Natomiast ostatnią grupę stanowią toponimy powstałe w procesie derywacji oraz przekształcenia nazwy oficjalnej, skrócenie tej nazwy oraz sufiksację. Ponadto niniejszy artykuł zawiera aneks ilustrujący wykaz nazw oficjalnych i nieoficjalnych (w j. polskim oraz rosyjskim) w formie tabeli z wyjaśnieniem pochodzenia danego toponimu.

Słowa kluczowe: toponimia, Petersburg, nazewnictwo miejskie, nazwy nieoficjalne, miejski folklor

W ciągu swego nieprzyzwoicie wręcz krótkiego istnienia Petersburg zgromadził taką liczbę tekstów, powiedzonek, cytatów, skojarzeń, tak ogromny zbiór pamięci kulturowej, że naprawdę może być uważany za unikalne zjawisko cywilizacji światowej. (Łotman 1993, 21)

Jurij Łotman, rosyjski teoretyk, historyk i semiotyk kultury, w przytoczonym powyżej cytacie zawarł całą złożoność i bogactwo kultury językowej Petersburga. Miasto nad Newą wyróżnia się bowiem na tle innych rosyjskich ośrodków nie tylko historią (odgórnie zaplanowane jako stolica), lecz także specyficzną strukturą społeczną. Od

momentu powstania Sankt Petersburg był ważnym centrum politycznym, kulturowym i naukowym. Ze względu na swoje położenie nad Morzem Bałtyckim w większym stopniu niż Moskwa był podatny na zachodnie trendy i idee oraz miał ułatwiony kontakt z kulturą europejską. Petersburg był (i jest) z jednej strony miejscem realizacji oficjalnej polityki historycznej, uwidaczniającej się również poprzez miejską toponimię, z drugiej zaś ośrodkiem niezależnej i alternatywnej myśli. „Wielka historia” wywarła trwale piętno na tkance miasta, również językowej. Petersburg był świadkiem tak doniosłych wydarzeń historycznych, jak powstanie dekabrystów, rewolucja październikowa czy dramatyczna blokada Leningradu.

Celem artykułu nie jest tworzenie nowego modelu toponimicznego, lecz bazując na obecnym stanie wiedzy zrekonstruowanie istotnego zjawiska powstawania i funkcjonowania nazw nieoficjalnych. Mimo iż toponimia nieoficjalna zawsze pozostawała w cieniu oficjalnej to warta podkreślenia jest wyjątkowość Petersburga – stolicy (oficjalnej i nieoficjalnej), jego roli kulturowej (i kulturotwórczej), obrazu społecznego i demograficznego oraz „opozycyjnej” opinii.

Miejska toponimia

Miejska toponimia to zbiór symboli werbalnych, funkcjonujących w przestrzeni miejskiej. Odgrywa ona bardzo ważną rolę społeczną, z jednej strony odzwierciedlając sposób, w jaki mieszkańcy odbierają otaczający ich świat, z drugiej zaś pokazując mechanizmy osvajania przestrzeni miejskiej przez jednostkę przy pomocy nadawanych obiektom nazw. Toponimy wyrażają materialną i duchową sferę miejskiego życia i kultury, „odzwierciedlają językowe doświadczenie społeczeństwa – działające na poziomie świadomości społecznej i tradycji” (Gołomidowa 1995, 82). Na nazwy oficjalne wpływ mają również zmiany w świadomości społecznej, kultura popularna i różnorakie mody. Ponadto toponimy, zarówno oficjalne, jak i nieoficjalne, uczestniczą w realizacji kumulacyjnej funkcji języka, który jest swego rodzaju kulturowym archiwum, zawierającym wiedzę związaną ze sposobami postrzegania i interpretowania modeli tzw. kultury rzeczywistości i kultury wartości. W ten sposób toponimy odgrywają istotną rolę w przekazywaniu z pokolenia na pokolenie dziedzictwa kulturowego danego społeczeństwa komunikacyjnego (Handke 1994, 10–11).

W badaniach nad ludową toponimią nierzadko pojawia się opinia, że odzwierciedla ona nie tylko życie i kulturę ludzi ją tworzących, lecz także procesy historyczne

i społeczne. Dlatego też jeden obiekt może posiadać więcej niż jedną nazwę nieoficjalną, funkcjonującą w jakimś momencie w przeszłości lub nawet w jakiejś konkretnej sferze społecznej. Zdarza się, że nazwy oficjalne poddawane są społecznej krytyce, czasami do tego stopnia, że wysuwane są żądania ich zmiany. Natomiast nazwy nieoficjalne pojawiają się i znikają spontanicznie. Akceptowane jedynie na zasadach ogólnej zgody, nieużywane zanikają, a te silniej oddziałujące na wyobraźnię i wrażliwość mieszkańców utrzymują się i z czasem popularnością mogą dorównywać nazwie oficjalnej. Z racji ścisłego powiązania z konkretnymi wydarzeniami historycznymi lub osobami funkcjonowanie nieoficjalnej mikrotoponimii w świadomości użytkowników języka trwa najczęściej krótko. Jedynie niektóre nazwy funkcjonują w świadomości więcej niż jednego pokolenia. Z tego względu ich badanie i systematyzacja wydają się niezwykle ważne.

Zdaniem Tat'jany Golikowej toponimy są jednym z najważniejszych źródeł informacji o językowej i duchowej kulturze miasta. Język współczesnych miast bada się na wielu różnych płaszczyznach: lingwistycznej, językowo-społecznej, językowo-kulturowej itp. Natomiast nieoficjalna toponimia odnosi się do „ryzykownej” leksyki, znajdującej się poza granicami norm literackich, a jednocześnie nie zalicza się ani do dialektów terytorialnych, ani mowy potocznej (Golikowa 2014, 26).

Każde pokolenie tworzy nowe „słoje” nazewnicze, również przekształcając toponimy utworzone przez poprzednie generacje. Dzięki tej niestrudzonej inwencji językowej mieszkańców na przestrzeni trzech wieków historii Petersburga powstała różnorodna toponimia, będąca teraz niematerialnym narodowym pomnikiem kultury. W wypadku Petersburga nazwa oficjalna jest często tak przyćmiona przez nieoficjalną, że mieszkańcy nie zawsze są pewni, na cześć jakiego bohatera postawiony został dany pomnik czy pod jakim wezwaniem zbudowano daną cerkiew. Dobrym przykładem takiego zjawiska jest Sobór Zmartwychwstania Pańskiego nad Kanałem Gribojedowa, który w kolektywnej pamięci funkcjonuje już jedynie jako Spas-na-krowi (Cerkiew na krwi). Zdaniem wybitnego petersburskiego historyka, Nauma Sindałowskiego, w toponimach „jest dużo danej epoki i byłoby ogromnym grzechem to zlekceważyć” (Sindałowski 2000, b.p.).

Próba zrozumienia przestrzeni i miejsca jest nieodłącznym ludzkim dążeniem w systematyzacji postrzeganego świata. Dlatego też nazwy miejskie odgrywają znaczącą rolę jako znaki językowe, które z jednej strony tworzą przestrzeń społeczną, z drugiej zaś odzwierciedlają otaczającą rzeczywistość w społecznej percepcji (Handke 1994, 10). Z nieformalnymi, folklorystycznymi nazwami łączy się także kwestia rosyjskojęzycznego obrazu świata i rosyjskiej świadomości językowej. Przykład stanowi popularne w Petersburgu określenie: „żyć na Waśce” (Wyspie Wasiljewskiej), i jego przeciwieństwo „żyć

w Kupczino”. W świadomości mieszkańców miasta Wyspa Wasiljewska jest silnie związana z „dobrymi” rejonami Petersburga, wygodą i łatwym dostępem do innych części miasta. Natomiast Kupczino to rejon niebezpieczny, gdzie, jak mówią petersburżanie „nie chcesz oświecać sobie w nocy drogi komórką” oraz że „jest daleko i jest Kupczino” co jest synonimem przysłowiowego końca świata (Galcowa 2008, 58).

O sile petersburskich toponimów świadczy fakt, że często trafiały na karty wybitnej rosyjskiej literatury klasycznej. W twórczości pisarzy takich jak Aleksander Puszkina („Jeździec miedziany”, *Eugeniusz Oniegin*, *Dama pikowa*), Nikołaj Gogol (*Ożenek*, cykl *Petersburskie opowiadania*: „Szyneł”, „Portret”, „Newski Prospekt”), Fiodor Dostojewski (w kilkunastu utworach), oraz w poezji Anny Achmatowej i Osipa Mandelsztama znajdziemy całe bogactwo toponimicznych historycznych odniesień.

Toponimia oficjalna

Historia pierwszych oficjalnych nazw Petersburga jest złożona. Dopiero po wielkich pożarach w latach 1736 i 1737, kiedy spłonęła znaczna część miasta, dekretem cesarzowej Anny Iwanowny Romanowej ustanowiono Komisję ds. zabudowań Petersburga. Zadania Komisji obejmowały kwestie planowania i zabudowy miasta, w tym standaryzację nazw miejskich. Pierwsze oficjalne nazwy zostały nadane na wniosek Komisji w 1738 r.; odtąd można mówić o narodzinach oficjalnej toponimii Petersburga. Następnie nazwy otrzymało siedemnaście najważniejszych ulic, pięć placów, pięć kanałów i piętnaście mostów. Wcześniej (przez 35 lat od momentu założenia miasta) lokalni mieszkańcy sami nadawali ulicom charakterystyczne nazwy, związane z wyróżniającymi je cechami lub nazwiskami właścicieli danego budynku (np. bogatych kupców). Niektóre obiekty otrzymały nazwy pochodzące od działających tam manufaktur, pobliskich cerkwi, a nawet stacjonujących w pobliżu miasta pułków wojskowych (Somina 1960, 3). Inną grupę stanowiły nazwy odzwierciedlające cechy lokalnego krajobrazu (Gorbaczewicz i Chabło 1985, 5).

W tym ogólnym zamieszaniu niektóre ulice miały w tamtym czasie nawet po kilka nazw. Próby uporządkowania tego toponomastycznego bałaganu podjęto w czasie panowania Katarzyny II, która nakazała umieszczenie na rogach ulic tablic z ich nazwami (Somina 1960, 3). W tamtym czasie nazwy oficjalne tworzone były za obopólną zgodą administracji i mieszkańców, toteż w XVIII wieku nie było podstaw do pojawienia się alternatywnej lub równoległej toponimii. Przetrwały najbardziej żywotne warianty nazw, co doprowadziło do stopniowego zanikania tych alternatywnych. Niemal do połowy

XIX wieku oficjalna toponimia w większości wypadków była zgodna z ludową i w praktyce administracyjnie zatwierdzano nazwy istniejące już w języku potocznym. Według Nauma Sindałowskiego właśnie z tego powodu w Petersburgu narodził się „zbiór toponimicznych kuriozów”, wyjątkowy i niemający odpowiednika w Rosji ówczesnej i współczesnej. Niektóre oficjalnie zarejestrowane nazwy są zniekształconą wersją nazwy potocznej. Za przykład może posłużyć nazwa jednej z najstarszych ulic w Petersburgu, Bol’szaja Zelenina, która pierwotnie była drogą prowadzącą do fabryki prochu strzelniczego (‘зеле’ /ziel’je/ – proch strzelniczy). Zatem mieszkańcy nazwali ulicę *Zieleniną*, która to nazwa wkrótce zmieniła się w ulicę Zelenina (choć z żadnym Zeleninem nie miała nigdy nic wspólnego). Ta ostatnia wersja weszła do oficjalnej toponimii (Sindałowski 2000, b.p.).

Postępująca urbanizacja wymusiła w połowie XIX wieku uporządkowanie miejskiej toponimii. Było to konieczne, ponieważ istniało wiele ulic o jednakowej nazwie (na przykład pięć Piaskowych i cztery Brudne). Nazwy ulic, nadane dekretemi Dumy Miejskiej, tworzone były jak w wypadku wielu innych miast według oczywistego schematu; głównie od rzek, miast i prowincji rosyjskich (np. Kijewskaja, Bronnickaja), na cześć głów panujących i bohaterów narodowych, a także upamiętniających istotne wydarzenia historyczne czy od wezwań znajdujących się w pobliżu cerkwi (np. Władimirskaja) (Somina 1960, 25).

Następny etap w rozwoju miejskiej toponimii rozpoczął się po rewolucji październikowej, kiedy „zwycięski lud” chciał „wyeliminować wszystko, co przypominało o mrocznej kapitalistycznej przeszłości miasta” (Gorbaczewicz i Chabło 1985, 6). W 1923 r. konieczność zmiany nazw miejskich w całym ZSRR została określona jako „naturalna konsekwencja rewolucji” (Nikitin 2001, 364). Socjalistyczne nazwy miejskie odzwierciedlają ideologiczny kontekst epoki i wraz z propagandowymi oraz politycznymi tekstami mają swój udział w wyrażaniu ideologicznej orientacji władzy i jej idei (Gołomidowa 1995, 79). W następstwie, słowa takie jak *czerwony*, *pionier*, *Komsomoł*, *proletariusz*, *1 maja*, *socjalizm*, *kołchoz* itp. na długi czas stały się bazą słowotwórczą nowych nazw miejskich w Rosji (Asanow 2014, 122). Na cześć wielkiego wodza rewolucji nie tylko zmieniono nazwę samego Petersburga (w 1924 r. decyzją II Zjazdu Rad ZSRR), lecz także wielu ulicom i placom nadano nowego patrona w osobie Włodzimierza Iljicza Lenina lub jego najbliższych współpracowników (F. Dzierżyńskiego, S. Kirowa, M. Kalinina i innych). Nazwami ulic zostały także „unieśmiertelnione imiona chwalebnych bojowników o wolność”, którzy zaatakowali Pałac Zimowy (Gorbaczewicz, Chabło 1985, 6), a inne toponimy pełne były rewolucyjnego patosu: Płoszczad’ Wosstania (plac

Powstania), Płoczzad' Proletarskoj Diktatury (plac Dyktatury Proletariatu), ul. Mira (ul. Pokoju) (Somina 1960, 38).

Toponimy upamiętniały także sukcesy narodu radzieckiego, nazwiska słynnych obrońców Leningradu, bohaterów Wielkiej Wojny Ojczyźnianej (np. ul. gen. B. Galstjana, pilotów A. Sawuszkin i A. Sewastjanowa) (Gorbaczewicz i Chabło 1985, 6). Jednakże w nazewnictwie nie obowiązywała jedynie tematyka „radziecka”, ponieważ zachowały się w nim również nazwy nie podążające za polityczną modą. Bowiem od połowy XIX wieku ulice położone blisko siebie otrzymywały nazwy zbliżone do siebie tematycznie np. w jednej z części miasta powiązane z gubernią połtawską (ul. Połtawskaja, Mirogradskaja, Romenskaja). Również w drugiej połowie XX w. szeroko wykorzystywano „tematyczny” system nazewnictwa, ale jego zakres znacznie się poszerzył; np. w dzielnicy Kupczino nazwy oscyływały wokół przyjaźni między krajami socjalistycznymi, a w nowych osiedlach na wyspie Wasiljewskiej dominowała tematyka morska (Gorbaczewicz i Chabło 1985, 7).

12 czerwca 1991 r. w Leningradzie odbyło się referendum, w którym 54% mieszkańców opowiedziało się za przywróceniem miastu jego historycznej nazwy. Leningrad ponownie stał się Petersburgiem, czego konsekwencją były liczne zmiany w toponimice. Niektóre nazwy związane z ideologią komunistyczną zostały zastąpione starymi, przedrewolucyjnymi toponimami lub nazwami nowoutworzonymi. Warto nadmienić, że w burzliwej historii Rosji XX wieku nazwy, towarzysząc zmianom kursu politycznego, zmieniane były tak często, że dla obywateli ZSRR stało się to czymś naturalnym (Nikitin 2001, 363).

W Sankt Petersburgu, nazewnictwem miejskim od dziesięcioleci zajmuje się Komisja Toponimiczna. Jest to międzyresortowy kolegialny organ doradczy, działający pod auspicjami Komisji Kultury Petersburga. Decyzje komisji rozpatruje i zatwierdza gubernator Petersburga. Komisja została utworzona 14 lutego 1925 r., kiedy uznano, że konieczna jest zmiana „carskich” i „religijnych” nazw miejskich. Zlikwidowana w czasie stalinowskich czystek w 1937 r., została odtworzona w latach 60. XX w. W dzisiejszej formie komisja funkcjonuje od 1991 roku, kiedy to zaczęto przywracać ulicom ich historyczne nazwy. W mieście nad Newą i jego okolicach przywrócono ich ponad sto czterdzieści.

Komisja działa według kilku istotnych zasad. Po pierwsze, decyduje, jaki jest cel danego toponimu, czy ma być punktem orientacyjnym, czy jedynie adresem. Przykłada wielką wagę do zachowania nazw historycznych, uznając je za dziedzictwo kulturowe. Kieruje się zasadami pisowni języka rosyjskiego, łatwością wymowy oraz stara się uwzględniać tradycje petersburskiej toponimii. Organ ten nie zezwala także na

upolitycznianie nazw. W wypadkach nadawania nazw związanych z konkretnymi osobami, komisji przyświeca daleko posunięta ostrożność i są one dopuszczane w bardzo rzadkich przypadkach dotyczących nowych obiektów. Zajmuje się również nazwami niefortunnymi, szczególnie w niehistorycznych rejonach miasta i usprawnieniem toponimicznej mapy, tj. eliminacją powtarzających się toponimów.

Każdy toponim jest złożoną wielowarstwową formą, nie ma więc jednego uniwersalnego kryterium, dotyczącego przywracania nazw historycznych. Ogólnie przyjętą zasadą jest, że toponim historyczny musi być znany od dawna, im dłużej bowiem jest używany, tym wyższa jest jego wartość historyczna i tym bardziej prawdopodobne, że również oficjalne dokumenty zawiera informacje o nim. Komisja sprawdza także, czy użycie starej nazwy jest rozpowszechnione oraz ocenia jej wartość historyczną i kulturową. Za przykład niech posłużą place Senacki i Sienny, związane z powstaniem dekabrystów, a także tzw. Petersburg Dostojewskiego (okolice domu Raskolnikowa, bohatera „Zbrodni i kary”). Weryfikuje się również jego wartość geograficzno-historyczną: czy zawiera informacje o historii danego obszaru, odzwierciedla proces powstawania miasta lub przypomina o bezpowrotnie utraconych obiektach miejskich, np. prospekt Wozniesienskij (śląd po zburzonej cerkwi Wozniesienskiej) (*Toponimiczeskaja* 2018, b.p.).

Proces przywracania nazw historycznych miał miejsce głównie w latach 90. XX w., natomiast w latach dwutysięcznych zdarza się to już sporadycznie. Jednakże w latach 2007–2008 przywrócono kilka ważnych nazw historycznych: Plac Senacki (d. Plac Dekabrystów), Most Błagowieszczeńskij (d. Most Porucznika Schmidta), ulica Kadetów (d. ulica Sjezdowskaja) (Razumow 2012, 167).

Interesującym zjawiskiem są tzw. zespoły toponimiczne: znajdujące się w pobliżu ulice, prospekty, place, mosty, stacje metra i stacje kolejowe otrzymują podobne nazwy – Mały i Duży prospekt Sampsonijewskij i Sampsonijewskij most, Lanskoe szosse, Lanskaja ulica, Lanskij most, stacja kolejowa „Lanskaja”.

Toponimia nieoficjalna

Naum Sindałowski w książce *Gorodskije imiena wczera i siegodnia. Sud'by pietierburgskoj toponimiki w gorodskom folklorie* (Nazwy miejskie wczoraj i dziś. Losy petersburskiej toponimii w folklorze miejskim, 2014a) podaje, że od 1703 roku do chwili obecnej w Petersburgu pojawiło się ponad 10 tysięcy toponimów (Sindałowski 2014a, 2). Zdaniem autora petersburski folklor wyróżnia „wyrazista, demonstracyjna anty-oficjalność,

swego rodzaju bunt i szczerą opozycyjność” (Sindałowski 2000, b.p.). W ten sposób na przestrzeni stuleci pojawił się „wielotysięczny, stale rosnący słownik nazw, niosący olbrzymi ciężar informacyjny, semantyczny i psychologiczny” (Sindałowski 2000, b.p.). Toponimia nieoficjalna stanowi źródło informacji o różnorodnych przejawach życia społecznego i postawach ludzi wobec opresyjnej władzy. W czasach radzieckich miasto (jak cała Rosja) poddane było ideologizacji, co z kolei skutkowało społecznym ostracyzmem, najpełniej wyrażającym się poprzez nieoficjalne nazwy, charakterystyczne dla miejskiego folkloru. Mieszkańcy żartowali z licznych pomników Lenina, a także innych osób, miejsc mających szczególne znaczenie dla partii komunistycznej i kreowanej przez nią oficjalnej historii. Jednakże nawet w czasach stalinowskiego terroru humor nie opuszczał petersburżan. Warto przytoczyć tu żartobliwy wierszyk związany z urzędniczym molochem, Komitetem Wykonawczym Rejonu Kirowskiego: „Prospiekt Stacziek, dom sobacziek, tret’ja konura sprawa” (Prospekt Staczek, dom psów, trzecia buda po prawej) (Sindałowski 2000, b.p.).

W 2012 roku ukazała się „Nieoficjalna mapa Pitra” (Wałdin i Jerofiejew 2012). Władimir Wałdin i Alieksiej Jerofiejew na współczesną mapę miasta nanieśli nazwy nieoficjalne. Zachęcając do lektury autorzy przekonują, że pozwala ona „lepiej zrozumieć duszę miasta, które jest nie tylko zapiętym pod samą szyję surowym Sankt Petersburgiem, ale i Pitrem, gdzie piją portwajn i klną” (*Nieformalnaja* 2018, b.p.). W dołączonym do mapy indeksie zamieszczono zarówno nazwy oficjalne, jak i ich nieoficjalne folklorystyczne odpowiedniki, jak również wyjaśniono ich pochodzenie i opisano dokładne położenie geograficzne. Autorzy przytaczają wiele anegdotycznych epizodów, dających początek nazwom potocznym. Na przykład nazwa domu-komuny inżynierów i pisarzy (ul. Rubinstejna) – „Łza socjalizmu” funkcjonuje od lat 30., kiedy to mieszkająca tam poetka Olga Bergholz nazwała go tak, narzekając na mieszkanie bez kuchni w domu mającym symbolizować nowy socjalistyczny ład, a ustępującym urodą otaczającym go przedrewolucyjnym budynkom. Interesującym przykładem słowotwórczej wyobraźni mieszkańców Petersburga są popularne określenia Kalininskiego rajona (jednej z dzielnic Petersburga). W czasach radzieckich strumyk Murinskij podzielił ten rejon na dwa „kraje”. Z jednej strony FRG (ФРГ, Федеративная Республика Германии – Republika Federalna Niemiec) – skrót rozwijany ironicznie jako *Fieszenbel’nyj rajon Grażdanki* (Wytworna dzielniczna Grażdanki) i GDR (ГДР, Германская Демократическая Республика – Niemiecka Republika Demokratyczna) – *Grażdanka dal’sze rucz’ja* (Grażdanka dalej od strumyka). Nazwy te w pełni oddawały charakter opisywanego miejsca – po jednej stronie strumyka były bowiem drogi, szkoły i pełna infrastruktura, z drugiej zaś jedynie domy i pustkowia

(Sokołow 2018, b.p.). Ostrze miejskiej satyry dotykało nie tylko miejsc, ale i pojedynczych obiektów. Bardzo charakterystyczny konny pomnik Aleksandra III ze względu na przysadzistą formę od dawna nazywany jest „Komodą”. Na jego temat krążyły po mieście anegdoty i wierszyki:

Стоит комод,	[Stoit komod,	Stoi komoda,
На комодe бегемот,	Na komodie biegiemot,	Na komodzie hipopotam,
На бегемоте обормот,	Na biegiemotie obormot,	Na hipopotamie głupiec,
На обормоте шапка,	Na obormotie szapka,	Na głupcu czapka,
На шапке крест,	Na szapkie kriest,	Na czapce krzyż,
Кто угадает,	Kto ugadajet,	Kto zgadnie,
Того под арест.	Towo pod ariest]	Tego aresztują.

Schematy tworzenia toponimów nieoficjalnych

W toku analizy nieoficjalnych nazw miejskich Petersburga można wyodrębnić trzy podstawowe typy. Pierwszy bazuje na wyglądzie zewnętrznym danego obiektu oraz na prostych skojarzeniach, jakie budzi. Czynnikiem inicjującym może być w tym przypadku gama kolorystyczna, kształt, charakterystyczny detal architektoniczny lub umiejscowienie. Drugi typ opiera się na metaforach i w tym przypadku jest to proces bardziej złożony. Na formowanie się tego typu nazw ma wpływ cała gama skojarzeń: zasiedlające dany obiekt instytucje, dawni mieszkańcy, wydarzenia historyczne czy kulturowe, a nawet skryty opór przeciwko władzom. Wśród nich wymienić należy toponimy powstałe na skutek użycia synekdochy – tj. przeniesienia nazwy części (osobnego elementu obiektu) na całość lub przy pomocy transferu metonimicznego – tj. przeniesienia nazw osób związanych z danym obiektem (np. właścicieli domów, kupców, liderów partii, bohaterów literackich itp.). Do tej grupy należy również utworzenie nowej nazwy opisowej, najczęściej ironicznej (w celu nadania przedmiotowi innego, często wręcz przeciwnego znaczenia) lub w związku z wydarzeniami kulturalnymi lub historycznymi. Natomiast trzecim typem są nazwy derywowane słowotwórczo oraz przekształcenia nazw oficjalnych, jak np. zastępowanie oficjalnej nazwy obiektu innym, fonetycznie bliskim słowem, jednakże o odmiennym znaczeniu, lub zmiana liczby z pojedynczej na mnogą (Wasiljewa 2011, 267–269; Achmietowa 2010, 57–60; Golikowa 2014, 24, 30–34). Zjawiskiem oryginalnym dla czasów komunistycznych była również

abrewiacja i de-abrewiacja (ponowne, odmienne rozwinięcie skrótu) nazw oficjalnych lub kojarzących się w jakiś sposób z danym miejscem.

W przypadku Petersburga, za najbardziej rozpowszechnioną metodę słowotwórczą, charakteryzującą się najczęściej skróceniem słowa do dwóch, trzech sylab, można uznać redukcję nazwy oficjalnej połączoną z dołączeniem formantu sufiksального (sufiksu) lub prefiksального (prefiksu) wg. jednego z następujących schematów:

1. Baza słowotwórcza w l. pojedynczej lub mnogiej przekształcana jest rzeczownik w l. mnogiej lub temat toponimu przekształcany jest w rzeczownik w l. pojedynczej, przy tym w niektórych przypadkach otrzymujemy słowo pokrewne pierwotnemu toponimowi (np. Dworzec Bałtycki, stacja metra „Bałtijskaja” to „Bołty”).
2. Na bazie 3-,4-sylabowego toponimu tworzone jest 2-sylabowe słowo z akcentem na pierwszej sylabie, w rodzaju męskim z sufiksem *-uk (-ik)* (np. Tawriczeskij Ogród to Tawrik)
3. Toponim jest skracany do dwóch sylab (z akcentem na pierwszą) lub do trzech sylab (z akcentem na drugą) w wyniku czego powstaje toponim w rodzaju żeńskim z sufiksem *-ka- (-ka-)* (np. Stacja metra „Technologiczeskij Institut” to Technołożka).

Przy tym należy wspomnieć, że część pozostawiona po skróceniu słowa najczęściej sama nie przedstawia całości znaczeniowej (Achmietowa 2010, 60–62).

Aneks

Niniejszy aneks zawiera nazwy zaczerpnięte z wielu źródeł. Jednakże po raz pierwszy zostały one podzielone na grupy ze względu na sposób ich tworzenia, według zaproponowanej przeze mnie typologii. Przytoczone zostały jedynie wybrane nazwy, najbardziej charakterystyczne dla danego typu. Za nadrzędny przyjęto podział toponimów według opisanych wyżej kategorii. Wydzielono toponimy związane z ogólnym wyglądem zewnętrznym obiektu, z metonimicznym źródłosłowem oraz przekształcenia derywacyjne. W obrębie tych typów zastosowano podział podrzędny, dzieląc toponimy na pomniejszych grupy.

Zestawienie nazw oficjalnych i nieoficjalnych mikrotoponimii Petersburga

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
Ogólny wygląd zewnętrzny obiektu		
<p><i>Монумент героическим защитникам Ленинграда на площади Победы</i></p> <p>Pomnik bohaterskich obrońców Leningradu na pl. Zwycięstwa</p>	<p><i>Стамеска; Мечта импотента; Памятник импотенту; Гвоздь; Труба</i></p> <p>Dłuto; Marzenie impotent; Pomnik impotent; Gwóźdź; Rura</p>	<p>Podłużna, wyciągnięta forma 48-metrowego granitowego obelisku na pustym placu przywodzi na myśl jednoznaczne skojarzenia.</p>
<p><i>Обелиск городу-герою Ленинграда у Московского вокзала.</i></p> <p>Pomnik miasta-bohatera Leningradu, w pobliżu Dworca Moskiewskiego</p>	<p><i>Каменный гвоздь; Мечта импотента; Отвертка; Пизанская башня; Стамеска; Страшный сон парашютиста; Фаллос в лифчике; Шампур; Шпindelъ; Штык</i></p> <p>Kamienny gwóźdź; Sen impotent; Śrubokręt; Krzywa wieża w Pizie; Dłuto; Koszmar spadochroniarza; Fallus w staniu; Rożen; Wrzesciono; Bagnet</p>	<p>Obelisk ma 36 metrów i jest zwieńczony złotą pięciopromienną gwiazdą.</p>
<p><i>Храм Воскресения Христова</i></p> <p>Sobór Zmartwychwstania Pańskiego</p>	<p><i>Бонбоньерка; Шкатулка</i></p> <p>Bombonierka; Szkatułka</p>	<p>Sobór udekorowany jest różnobarwnymi dekoracjami.</p>
<p><i>Скульптуры китайских львов-стражей, на Петровской наб.</i></p> <p>Rzeźby chińskich lwów-strażników na nabrzeżu Pietrowskim</p>	<p><i>Жабы</i></p> <p>Ropuchy</p>	<p>Wizerunki lwów do złudzenia przypominają żaby.</p>
<p><i>Сквер справа от Казанского собора</i></p> <p>Skwer po prawej stronie Soboru Kazańskiego</p>	<p><i>Подкова</i></p> <p>Podkowa</p>	<p>Skwer ma kształt podkowy.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<p><i>Памятник императору Александру III (ул. Миллионная, 7; у входа в Мраморный дворец)</i></p> <p>Pomnik cara Aleksandra III (ul. Milionnaja, 7; przy wejściu do Pałacu Marmurowego)</p>	<p><i>Комод; Пугало; Бегемот</i></p> <p>Komoda; Straszycdło; Hipopotam</p>	<p>Ogromny i masywny pomnik cara przywodzi na myśl komodę, natomiast jego koń, w krążących po mieście anegdotach i wierszykach porównywany jest do hipopotama.</p>
<p><i>Спортивно-концертный комплекс «Петербургский» (пр. Юрия Гагарина, 8)</i></p> <p>Centrum sportowo-koncertowe „Petersburskie” (prospekt Gagarina 8)</p>	<p><i>Консервная банка; Круглый стадион; Шайба; Сарай</i></p> <p>Konserwa; Okrągły stadion; Krążek; Stodoła</p>	<p>Kompleks przypomina kształtem krążek do hokeja.</p>
<p><i>Площадь Ломоносова</i></p> <p>Plac Łomonosowa</p>	<p><i>Баранка; Бублик; Ватрушка</i></p> <p>Obwarzanek; Bajgiel; Drożdźówka</p>	<p>Plac jest okrągły, a ściany stojących przy nim domów mają żółty, kojarzący się z wypiekami kolor.</p>
Koloryt obiektu		
<p><i>Станция метро «Сенная площадь»</i></p> <p>Stacja metra „Plac Sienny”</p>	<p><i>Синяя</i></p> <p>Niebieska</p>	<p>Ściany peronu obłożone są niebieskimi płytkami.</p>
<p><i>Станция метро «Невский проспект»</i></p> <p>Stacja metra „Newski Prospekt”</p>	<p><i>Красная</i></p> <p>Czerwona</p>	<p>Ściany peronu obłożone są czerwonymi płytkami.</p>
Dominująca cecha		
<p><i>Московский проспект</i></p> <p>Moskiewski Prospekt</p>	<p><i>Аэродинамическая труба (Труба)</i></p> <p>Tunel aerodynamiczny (Tunel)</p>	<p>Prospekt jest szeroki i prosty, tak więc petersburżanie mówią, że „tam zawsze wieje i zawsze w twarz”.</p>
<p><i>Почтамтский мост</i></p> <p>Most Pocztowy</p>	<p><i>Пьяный мост</i></p> <p>Pijany most</p>	<p>Most kołysze się, gdy przechodzi po nim wiele osób jednocześnie.</p>
<p><i>Район вокруг Советских улиц</i></p> <p>Rejon wokół „Sowieckich ulic”</p>	<p><i>Пески</i></p> <p>Piaski</p>	<p>Najwyżej położona część miasta z suchym, piaszczystym gruntem.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<i>Памятник А. Сахарову на Васильевском острове (Площадь Академика Сахарова)</i> Pomnik A. Sacharowa na Wyspie Wasilewskiej (plac Akademika Sacharowa)	<i>Говно – памятник; Утомленный голубям</i> Gówno – pomnik; Zmęczony gołębiami	Pomnik Sacharowa szczególnie upodobały sobie gołębie.
<i>Большой Обуховский мост</i> Duży Obuchowski most	<i>Вантус</i> Wantus	Pierwszy i jak na razie jedyny niezwodzony most wantowy nad Nową.
Wyrazisty detal architektoniczny obiektu		
<i>Крыльцо Нового Эрмитажа</i> Portyk Nowego Ermitażu	<i>Атланты</i> Atlanci	W portyku znajdują się ogromne figury Atlantów.
<i>Аничков мост</i> Most Aniczkowski	<i>Мост шестнадцати яиц</i> Most szesnastu jaj	Zsumowana liczba jąder wszystkich rzeźb (czterech nagich jeźdźców i cztery konie) znajdujących się na moście.
<i>Ростральные колонны</i> Kolumny rostralne	<i>Факела</i> Pochodnie	Podczas świąt na kolumnach zapalane są gazowe pochodnie.
Położenie obiektu		
<i>Невский и Вознесенский пр. и Гороховая ул.</i> Prospekty Newski i Wozniesienskiej oraz ul. Gorochowaja	<i>Адмиралтейские лучи</i> Promienie Admiralicji	Ulice, rozchodzące się pod równymi kątami od budynku Admiralicji.
<i>Территория между храмом Спаса на Крови, Марсовым полем и Михайловским замком</i> Obszar między Soborem Zmartwychwstania Pańskiego (Cerkiew na Krwi), polem Marsowym i Zamkiem Michajłowskim	<i>Смертельный треугольник</i> Śmiercionośny trójkąt	Z wierchołkami trójkąta, oddalonymi od siebie o 300 metrów, związane są trzy dramatyczne wydarzenia – zabójstwo cara Pawła I, zabójstwo cara Aleksandra II, miejsce pochówku ofiar obu rewolucji 1917 roku.
<i>Психиатрическая больница святого Николая Чудотворца (на берегу реки Пряжка)</i> Szpital psychiatryczny im. Św. Mikołaja z miry (na brzegu rzeki Priażki)	<i>Пряжка</i> Priażka	Od nazwy rzeki, na brzegu której stoi szpital.

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<p><i>Перекресток, образованный улицами Разъезжей, Рубинштейна, Ломоносова и Загородным проспектом</i></p> <p>Skrzyżowanie utworzone przez ulice: Razieżaja, Rubinsteina, Łomonosowa, Prospekt Zagorodnyj.</p>	<p><i>Пять углов</i></p> <p>Pięć rogów</p>	<p>Skrzyżowanie istniejące od lat 60. XVIII wieku, jedno z najbardziej znanych w Petersburgu.</p>
Źródłosłów metonimiczny		
<p><i>Санкт-Петербург</i></p> <p>Sankt Petersburg</p>	<p><i>Лёнинград; Гидасповбург; Собчакбург, Собчакстан, Путинбург</i></p> <p>Lonjagrad; Gidaspow-burg; Sobczak-burg; Sobczakstan; Putinsburg</p>	<p>Nazwy utworzone od imion lub nazwisk ludzi sprawujących władzę Petersburgu lub w kraju w konkretnym czasie (L. Breżniew, D. Gidaspow, A. Sobczak, W. Putin).</p>
<p><i>Александровский сад у Адмиралтейства</i></p> <p>Ogród Aleksandrowski przy budynku Admiralicji</p>	<p><i>Сашкин сад; Аликзадик</i></p> <p>Ogród Saszki; Alikzadik</p>	<p>Od zdrobnień imienia Aleksandra I – Sasza, Alik oraz zamiana słowa ‘<i>sadik</i>’ słowem ‘<i>zadik</i>’ (tyłeczek), ogród był uważany za miejsce spotkań homoseksualistów.</p>
<p><i>Дом на Малой Морской ул., 10</i></p> <p>Dom nr 10 na ul. Małej Morskiej</p>	<p><i>Дом пиково́й дамы</i></p> <p>Dom pikowej damy</p>	<p>W tym domu mieszkała księżna Golicyna, pierwowzór staruchy z powieści Puszkina „Dama pikowa”.</p>
<p><i>Кладбище Александрo-Невской лавры</i></p> <p>Cmentarz Ławry Aleksandra Newskiego</p>	<p><i>Музыкальная ограда</i></p> <p>Muzyczny szpaler</p>	<p>Pochowani są tu wielcy kompozytorzy – Glinka, Musorgski, Serow i inni.</p>
<p><i>Район расположенный между Сенной площадью, Казначейской и Гражданской улицами и Столярным переулком</i></p> <p>Obszar między placem Siennym, ulicami Graždanskaja i Kaznaczejskaja i Stolarnyjym pierieulkom</p>	<p><i>Зона Достоевского; Петербург Достоевского</i></p> <p>Zona Dostojewskiego; Petersburg Dostojewskiego</p>	<p>Okolice, w której mieszkali zarówno bohaterowie powieści Dostojewskiego, jak i sam pisarz.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<p><i>Станция метро «Чернышевская»</i></p> <p>Stacja metra „Czernyszewska”</p>	<p><i>Чтоделательная</i></p> <p>Corobiąca</p>	<p>Gra słowna związana z tytułem najbardziej znanej powieści Nikołaja Czernyszewskiego „Co robić?” («Что делать?»).</p>
<p><i>Скверик с памятником Екатерине II на площади Островского</i></p> <p>Skwer z pomnikiem Katarzyny II na pl. Ostrowskiego</p>	<p><i>Каткин сад</i></p> <p>Ogródek Kat’ki</p>	<p>Od zdrobnienia imienia Katarzyny II (Jekatieriny) – Kat’ka.</p>
<p><i>Городская психиатрическая больница им. И. И. Скворцова-Степанова</i></p> <p>Miejski szpital psychiatryczny im. I. Skworcowa-Stiepanowa</p>	<p><i>Скворечник; Скворцы</i></p> <p>Skworecznik; Skworcy</p>	<p>Od nazwiska patrona szpitala Iwan Skworcowa-Stiepanowa.</p>
<p><i>Современные высотки на пл. А. Собчака («Финансист» и торгово-фондовая биржа)</i></p> <p>Współczesne bloki na pl. A. Sobczaka („Finansista” i Giełda papierów wartościowych)</p>	<p><i>Зубы Собчака</i></p> <p>Zęby Sobczaka</p>	<p>Budynki na tym placu mają specyficzny kształt; skojarzenie z „Zębami Stalina”, wyrażeniem określającym wieżowce zbudowane w czasach stalinowskich.</p>
<p><i>Институт физиологии им. И.П. Павлова</i></p> <p>Instytut fizjologii im. I. Pawłowa</p>	<p><i>Собачник</i></p> <p>Sobacznik (Piesecznik)</p>	<p>Nazwa związana z najbardziej znanym eksperymentem Iwana Pawłowa „Odruch Pawłowa/Pies Pawłowa”.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
Użycie, najczęściej ironiczne, nowego określenia		
<p><i>Санкт-Петербург</i></p> <p>Sankt Petersburg</p>	<p><i>Город, выстроенный на костях</i></p> <p>Miasto zbudowane na kościach</p>	<p>Legenda głosi, że przy budowie miasta zginęły tysiące ludzi, którzy zostali pochowani pod domami i ulicami miasta.</p>
	<p><i>Город смерти</i></p> <p>Miasto śmierci</p>	<p>Tak mówiono o Leningradzie podczas jego blokady i po niej.</p>
	<p><i>Город трех революций</i></p> <p>Miasto trzech rewolucji</p>	<p>Nawiązanie do rewolucji z 1905 roku, lutowej oraz październikowej z 1917 roku.</p>
	<p><i>Криминальная столица</i></p> <p>Kryminalna stolica</p>	<p>W latach 90. XX wieku znacznie wzrosła przestępczość; miasto było miejscem wielu głośnych zabójstw na zlecenie, również politycznych.</p>
	<p><i>Ленинградский Петербург; Ленинбург</i></p> <p>Leningradzki Petersburg, Leninburg</p>	<p>W okresie transformacji; jeszcze nie Petersburg, a już nie Leningrad.</p>
	<p><i>Северная жемчужина; Северная Венеция; Северная столица;</i></p> <p>Perła Północy; Wenecja Północy; Północna stolica</p>	<p>Nazwy związane są z położeniem geograficznym i urodą architektoniczną miasta.</p>
<p><i>Ул. Дыбенко, Крыленко, Антонова-Овсенко</i></p> <p>Ul. Dybenko, Krylenko i Antonowa-Owsiejenko</p>	<p><i>Поселок трёх хохлов</i></p> <p>Osiedle trzech chachłów</p>	<p>Nazwiska patronów tych trzech ulic kończą się na typowy dla ukraińskich nazwisk sufiks <i>-enko</i>. <i>Chachol</i> to obraźliwe określenie Ukraińców.</p>
<p><i>Невский проспект</i></p> <p>Newski prospekt</p>	<p><i>Невский брод; Бродвей; Бродик; Бродвей-центр;</i></p> <p>Newski Brod; Broadway; Brodik; Brodway-centr;</p>	<p>Skojarzenie z nowojorskim Broadwayem.</p>
	<p><i>Туристерия</i></p> <p>Turisterija</p>	<p>To najbardziej turystyczne i zatłoczone rejony Petersburga.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<p><i>Река Нева</i></p> <p>Rzeka Newa</p>	<p><i>Нева Петровна;</i> <i>Главный проспект;</i> <i>Нева-красавица</i></p> <p>Newa Petrowna; Główny prospekt; Newa-krasawica</p>	<p>Nazwy wskazują na emocjonalny stosunek petersburżan do rzeki Newy.</p>
<p><i>Станция метро «Адмиралтейская»</i></p> <p>Stacja metra „Admiralciejskaja”</p>	<p><i>Призрак</i></p> <p>Duch/Zjawa</p>	<p>Stacja przez kilka lat była zamknięta, więc składy metra przejeżdżały przez nią bez zatrzymywania się.</p>
<p><i>Станция метро «Московская»</i></p> <p>Stacja metra „Moskiewska”</p>	<p><i>Столичная</i></p> <p>Stolicznaja</p>	<p>Skojarzenie: Moskwa = stolica. Niektórym mieszkańcom może również kojarzyć się z marką popularnej wódki – „Stolichnaya”.</p>
<p><i>Храм Воскресения Христова</i></p> <p>Sobór Zmartwychwstania Pańskiego</p>	<p><i>Спас-на-крови;</i> <i>Храм-на-крови</i></p> <p>Spas-na-krowi; Chram-na-krowi (Cerkiew na krwi)</p>	<p>Sobór zbudowany w miejscu zabójstwa cara Aleksandra II.</p>
Wygląd obiektu, nazwa powiązana z wydarzeniem historycznym		
<p><i>Крейсер «Аврора»</i></p> <p>Krażownik „Aurora”</p>	<p><i>Утюг социализма;</i> <i>Красный утюг</i></p> <p>Żelazko socjalizmu; Czerwone żelazko</p>	<p>Symbol rewolucji październikowej. Kształt statku przypomina żelazko.</p>
<p><i>Памятник В.И. Ленину на Московском пр.</i></p> <p>Pomnik Lenina na Moskiewskim prospekcie</p>	<p><i>Ленин, танцующий лезгинку; Балерина</i></p> <p>Lenin, tańczący lezginkę; Balerina</p> <p><i>Под рукой</i></p> <p>Pod ręką</p>	<p>Poza, w jakiej przedstawiony został Lenin, przywodzi na myśl tancerza.</p> <p>Miejsce spotkań; postać Lenina ma wysoko wzniesioną rękę.</p>
<p><i>Памятник Петру I</i></p> <p>Pomnik Piotra I</p>	<p><i>Медный всадник;</i> <i>Медный вершник</i></p> <p>Jeździec miedziany</p>	<p>Pomnik nazywany jest tak od chwili napisania przez Puszkina poematu „Jeździec miedziany”.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
Здание Газпрома «Лакhta Центр» Budynek Gazpromu „Łachta Centr”	Кукурузина, Газо-скрѣб, Башня Саурона Kukuruzina (Kolba kukurydzy); Gazo-skriob; Wieża Saurona	Strzelisty wieżowiec, najwyższy w Europie (87 pięter, z iglicą 462 m wysokości), jest uważany za pretensjonalny oraz za obce ciało w tkance miasta.
Zamiana nazwy oficjalnej słowem fonetycznie bliskim, lecz o odmiennym znaczeniu		
Санкт-Петербург Sankt Petersburg	Сам Петербург Sam Petersburg	Nazwa wskazująca na odrębność Petersburga od reszty Rosji i dumę jego mieszkańców.
Гостинный двор Gostinyj dwor (dom towarowy)	Гостинный вор Gostinyj wor	Zamiana słowa <i>dwor</i> (dwór) słowem <i>wor</i> (złodziej).
Императорская Академия художеств Akademia Sztuk Pięknych	Академия убожеств Akademia ubożestw	Zamiana słowa <i>chudożestw</i> (sztuk) na słowo <i>ubożestw</i> (biedy), w nawiązaniu do problemów materialnych absolwentów ASP.
Обводный канал Obwodnyj Kanał	Обвонный канал Obwonnyj kanał	Słowo <i>обводный</i> (okreźny) zastąpiono słowem <i>вонный</i> (śmierzący), z uwagi na zapach stojącej w kanale wody.
Przekształcenie słowa lub jego skrócenie; często z dodaniem formantu sufiksального lub prefiksального		
Александрo-Невская лавра Ławra Aleksandra Newskiego	Алексашка; Александров храм Aleksaszka; Chram Aleksandra	Od imienia Aleksandra Newskiego; formant sufiksalny <i>-ka</i> .
Казанская площадь Plac Kazański	Казань; Казанка Kazań, Kazanka	Od określenia <i>kazański</i> ; formant zerowy oraz formant sufiksalny <i>-ka</i> .
Купчино Kupczino	Купчингаген; Нью-Купчино; Рио-де-Купчино; Купчинград; Купчага; Купчара, Чукчино Kupczenhaga; Nowe Kupczino; Rio-de-Kupczino; Kupczingrad; Kupczaga; Kupczara; Czuczino	Dodanie formantów sufiksalnych i prefiksalnych <i>-grad</i> , <i>-haga</i> , <i>Rio-</i> itp.; ironiczne nawiązanie do Nowego Jorku, Rio-de-Janeiro i Kopenhagi oraz inne przekształcenia nazwy. Kupczino – nazwa cieszącej się złą sławą, „sypialni” Petersburga.

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<i>Петропавловская крепость</i> Twierdza Pietropawłowska	<i>Петропавловка</i> Pietropawłowka	Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i> .
<i>Обводный канал</i> Obwodnyj kanał	<i>Обводка</i> Obwodka	Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i> .
<i>Станция метро «Василеостровская»</i> Stacja metra „Wasileostrowskaja”	<i>Васька</i> Waśka	Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i> .
<i>Станция метро «Технологический институт»</i> Stacja metra „Technologiczeskij Institut”	<i>Техноложка;</i> <i>Технолажа</i> Technolożka; Technolaża	Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i> .
<i>Александринский театр</i> Teatr Aleksandryjski	<i>Александринка</i> Aleksandrinka	Od imienia patrona teatru – Aleksandra Puszkina (oficjalna nazwa to Rosyjski Państwowy Akademicki Teatr Dramatyczny im. A. Puszkina); formant sufiksalny <i>-ka</i> .
<i>Балтийский железнодорожный вокзал,</i> <i>Станция метро «Балтийская»</i> Dworzec Bałtycki, stacja metra „Bałtjiskaja”	<i>Болты; Балтика</i> Bołty; Bałtika	Derywacja dodatnia nazwy <i>Bałtycki/Bałtycka</i> z formantem sufiksальnym <i>-ka</i> oraz zastąpienie liczby pojedynczej liczbą mnogą.
<i>Гражданский проспект</i> Grażdanskij prospekt	<i>Гражданка</i> Grażdanka	Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i> .
<i>канал Грибоедова</i> Kanał Gribojedowa	<i>Грибанал</i> Gribanal	Kompozycja elementów dwóch członów nazwy oficjalnej: <i>grib(ojedowa)</i> i (<i>ka</i>) <i>nał</i> oraz interfiks <i>-a-</i> .
<i>Исаакиевский собор</i> Sobór Isaakijewski	<i>Исакий</i> Isakij	Skrót nazwy oficjalnej.
<i>Станция метро «Крестовский остров»</i> Stacja metra „Krestowski ostrow”	<i>Кресты</i> Kresty	Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ty</i> oraz zastąpienie liczby pojedynczej liczbą mnogą.

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<p><i>Финляндский вокзал</i></p> <p>Dworzec Fiński</p>	<p><i>Финбан; Финиш; Финик</i></p> <p>Finban; Finisz; Finik</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ban</i> (w kryminalnym żargonie, oznaczającym dworzec lub drogę), <i>-isz</i> oraz <i>-ik</i>.</p>
<p><i>Лиговский проспект</i></p> <p>Ligowski prospekt</p>	<p><i>Лиговка</i></p> <p>Ligowka</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika, formant sufiksalny <i>-ka</i>.</p>
<p><i>Мариинский театр</i></p> <p>Teatr Maryjski</p>	<p><i>Мариинка</i></p> <p>Marinka</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i>.</p>
<p><i>Петроградская сторона (Петроградский и Аптекарский острова)</i></p> <p>Pietrogradskaja storona (dzielnica miasta; wyspa Pietrogradskaja i Aptekarskaja)</p>	<p><i>Петроградка</i></p> <p>Pietrogradka</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i>.</p>
<p><i>Таврический сад</i></p> <p>Tawriczeskij Ogród</p>	<p><i>Таврик; Таврига; Таврия</i></p> <p>Tawrik; Tawriga; Tawrija</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formanty sufiksalne: <i>-ik</i>, <i>-ga</i>, <i>-ja</i>.</p>
<p><i>Наличная улица</i></p> <p>Nalicznaja ulica</p>	<p><i>Безнал, Наличка</i></p> <p>Beznal; Naliczka</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i> oraz formant prefiksalny <i>bez-</i>.</p>
<p><i>Станция метро «Гостиный двор»</i></p> <p>Stacja metra „Gostinyj dwor”</p>	<p><i>Гостинка</i></p> <p>Gostinka</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ka</i>.</p>
<p><i>Станция метро «Ломоносовская»</i></p> <p>Stacja metra „Łomonosowskaja”</p>	<p><i>Ломо, Ломы</i></p> <p>Łomo; Łomy</p>	<p>Skrót nazwy oficjalnej oraz zmiana liczby pojedynczej na liczbę mnogą.</p>
<p><i>Станция метро «Маяковская»</i></p> <p>Stacja metra „Majakowskaja”</p>	<p><i>Маяк</i></p> <p>Majak</p>	<p>Skrót nazwy oficjalnej; <i>маяк</i> oznacza „latarnię morską”.</p>

Nazwa oficjalna lub określenie opisowe	Nazwa nieoficjalna	Wyjaśnienie pochodzenia nazwy nieoficjalnej
<p><i>Станция метро «Проспект Просвещения» и сам Проспект Просвещения</i></p> <p>Stacja metra „Prospekt Proswieszczeniija” oraz sam prospekt</p>	<p><i>Просвет</i></p> <p>Proswiet</p>	<p>Skrót nazwy oficjalnej; <i>просвет</i> oznacza „przebłysk”, „prześwit”.</p>
<p><i>Станция метро «Пушкинская»</i></p> <p>Stacja metra „Puszkinskaja”</p>	<p><i>Пушка</i></p> <p>Puszka</p>	<p>Derywacja ujemna; <i>пушка</i> oznacza „armatę”.</p>
<p><i>Станция метро «Старая Деревня»</i></p> <p>Stacja metra „Staraja Dieriewnija”</p>	<p><i>Старуха</i></p> <p>Starucha</p>	<p>Toponim-rzeczownik, utworzony na bazie przymiotnika; formant sufiksalny <i>-ucha</i>; nadanie toponimowi nowego znaczenia.</p>
Abrewiacja lub de-abrewiacja nazwy oficjalnej		
<p><i>Гражданка</i></p> <p>Grażdanka (rejon Sankt Petersburga)</p>	<p><i>ГДР; Говенный Демократический Район; Гражданка Дальше Ручья; Гораздо Дальше Ручья; Гражданская Демократическая Республика</i></p> <p>GDR; Gówniany Demokratyczny Rejon; Graždanka Dalej od Rzeczeki, Graždanskaja Demokratyczna Respublika</p>	<p>(<i>ГДР – Германская Демократическая Республика – NRD</i>) Abrewiacja określenia „Grażdanka” do GDR, następnie, nadająca nowy sens de-abrewiacja. Nazwy wskazujące na oddalenie dzielnicy od centrum.</p>
<p><i>Парк ЦПКиО (Центральный парк культуры и отдыха им. С.М. Кирова)</i></p> <p>Park SPKiO (Centralny park kultury i odpoczynku im. S. Kirowa)</p>	<p><i>Цыпочка</i></p> <p>Cypoczka (Łańcuszek)</p>	<p>De-abrewiacja skrótu nazwy oficjalnej i utworzenie nazwy nieoficjalnej brzmiącej podobnie do samego skrótu.</p>
<p><i>Памятник Александру Невскому на площади Александра Невского</i></p> <p>Pomnik Aleksandra Newskiego na pl. Aleksandra Newskiego</p>	<p><i>Бред Сивой Кобылы</i></p> <p>Bried Siwoj Kobyły (Brednie Siwej Kobyły)</p>	<p>De-abrewiacja inskrypcji na postumencie – BSK (Baltijskaja stroitel' naja kompanija).</p>

Materiał zawarty w tabeli zaczerpnięto z następujących źródeł: Naum Sindałowski, *Gorodskije imiena wczera i siegodnia. Sud'by pietierburgskoj toponimiki w gorodskom folklorze* (Nazwy miejskie wczoraj i dziś. Losy petersburskiej toponimiki w miejskim folklorze, 2014a), Naum Sindałowski, *Słowar' Pietierburżca. Leksikon siewiernoj stolicy. Istorijskaja i sowriemiennost'* (Słownik petersburżanina. Leksykon północnej stolicy. Historia i współczesność, 2014b), Władimir Waldin i Aleksiej Jerofiejew, *Nieformalnaja karta Pitiera* (2012).

Bibliografia

- Achmietowa, Marija. 2010. *Zamietki o nieoficyjalnoj russkoj urbanonimii*. „Woprosy onomastiki” 9: 53–68
- Asanow, Aleksiej. 2014. *Urbanonimija goroda Tambowaw lingwokognitiwnom aspiektie*. Tambow: Tambowskij gosudarstwiennoj uniwersitet imieni G.R. Dierżawina.
- Galcowa, Anna. 2008. *Lingwokulturologiczeskijpotiencyał, pietierburgskich mikro- i makrotoponimow*. „Mir russkogo słowa” 4: 57–59.
- Golikowa, Tatjana. 2014. *Oficyalnyje vs.nieoficyalnyje godonimy Moskwy: modieli transonimizacyi*. „Naucznyj dialog” 33: 24–36.
- Gołomidowa, Marina. 1995. *Urbanonimy w kontiektie kultury sowriemiennogo goroda*. „Jeżegodnik Nauczno-issledowatielskogo instituta russkoj kultury. 1994” b.n.: 76–86.
- Gorbaczewicz, Kiriłł, i Jewgienij Chabło. 1985. *Poczemu tak nazwany? O proischożdienii nazwanij ulic, płuszczadiej, ostrowow, riek i Mostow Leningrada*. Leningrad: Lenizdat.
- Handke, Kwiryna. 1994. *Nazwy miejskie jako znaki i symbole kulturowe*. W *Nazewnictwo miejskie Warszawy jako element społecznej przestrzeni miejskiej*, pod redakcją Marii Witrzens-Olickiej, 10–16. Warszawa: Związek Dzielnic-Gmin Warszawy, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy.
- Łotman, Jurij. 1993. *Izbrannyje statji*. Talin: Aleksandra.
- Nieformalnaja karta Pitiera: Slezja socyalizma, portwieszok i porugiwanija*. 2018. Dostęp. 23.12.2018. <https://regnum.ru/news/1577415.html>.
- Nikitin, Siergiej. 2001. *Koncepcyja sowietskogo toponima (po archiwnym matieriałam pierwych let sowietskoj własti – 1918–1926 gg)*. *Toponimia i oronimia*, pod redakcją Aleksandry Cieślukowej i Barbary Czopek-Kapciuch, 66–69. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Razumow, Roman. 2012. *Sowriemiennaja koncepcyja urbanonima w Rossii*. „Jarosławskij piedadagogiczeskij wiestnik” 2: 46–51.
- Sindałowski, Naum. 2000. *Mifologija Pietierburga: Oczerki*. Sankt-Petersburgg: Norint.
- Sindałowski, Naum. 2014a. *Gorodskije imiena wczera i siegodnia. Sud'by pietierburgskoj toponimikiw gorodskom folklorie*. Sankt-Petersburg: Centrpoligraf.
- Sindałowski, Naum. 2014b. *Słowar' Pietierburżca. Leksikon siewiernoj stolicy. Istorija i sowriemiennost'*. Sankt-Petersburg: Centrpoligraf.

- Sokołow, Andriej. 2018. *Nieformalnaja karta Pitiera – szutocznyj szarż na ulicy SPb*. 2018. Dostęp 23.12.2018. <https://topspb.tv/news/news11610/>.
- Somina, Rimma. 1960. *Leningrad w nazwanijach ulic*. Leningrad: Obszczestwo po rasprostranieniju politiczeskich i naucznych znanij RSFSR.
- Toponimiczeskaja komissija*. 2018. Dostęp 23.12.2018. <https://spbculture.ru/ru/toponyms/toponimicheskaya-komissiya/>.
- Wałdin, Władimir, i Aleksiej Jerofiejew. 2012. *Nieformalnaja karta Pitiera*. Sankt-Petersburg: Diskus Miedia.
- Wasiljewa, Tatjana. 2011. *Sposoby obrazowanija nieoficyalnych urbanonimow: mietafori-czeskije i mietonimiczeskije naimienowanija*. „Izwestija wuzow. Sierija Gumanitar-nyje nauki” 4: 266–269.